

Här får du inte vara med om du inte flyttar härifrån

Om ungdom och regional utveckling

Att flytta eller inte är frågan för många unga som växer upp på landsbygden eller i mindre orter i Sverige. Artikelförfattaren har undersökt vad det är för mekanismer som ligger bakom det beslut som fattas i frågan. Hon menar bland annat att klass- och könsmönster är starka. En ökad delaktighet skulle kunna vara ett sätt att få unga att stanna kvar och utveckla bygden, men det finns en tendens att inte räkna med dem eftersom man antar att de snart ska flytta.

I mitt nyligen avslutade avhandlingsarbete undersökte jag drivkrafter bakom ungdomars utflyttning från mindre orter, och utgångspunkten var ungdomarna i Söderhamns kommun. Min forskning

kom även att visa hur flera samverkande faktorer ger stora skillnader i ungdomarnas faktiska och upplevda delaktighet i den regionala utvecklingen (Svensson 2006).

I en kommun som Söderhamn är invånarnas engagemang för ortens utveckling av stor betydelse för hur ortens framtid kommer att se ut. En ortens utveckling är inte ett rationellt framåtskridande projekt med givna vägar och slutmål, utan snarare något osäkert och i ständig tillblivelse. I detta sammanhang får ungdomarnas inställning till orten en stor symbolisk betydelse. Ska kommuninvånarna bara ge upp och slå fast att tiden har gått ifrån orten eller ska de söka nya, oprövade och osäkra utvecklingsvägar? Och vilka är det då som förväntas och inbjuds att delta i utvecklingsarbetet?

I avhandlingen visar jag hur betydelsefulla faktorer samverkar då ungdomarna fattar beslut i frågan om att flytta eller stanna. De faktiska villkoren på hemorten liksom förväntningarna på den tilltänkta inflyttningorten är avgörande. De faktiska villkoren på hemorten är inte lika och uppfattas inte heller lika av alla ungdomar. Inte heller ter sig villkoren på en tänkt framtidsort likadana för alla unga.

Kön och social bakgrund är i min och andras forskning väsentligt särskiljande mellan olika ungdomar. I analysen av hur detta tar sig lokala eller regionala uttryck är begreppen regionala könskontrakt (Åström & Hirdman 1992) och regional förankring viktiga.

Maktrelationen mellan centrum och periferi är grundläggande för problematiken som rör frågan om att flytta eller stanna, bland annat då den tar sig uttryck regionalt i form av föreställningar om vad som är "normalt" och "naturligt" för "moderna" ungdomar

att göra och där medelklassens föreställningar ges ett tolkningsföreträde. De utvecklingsmöjligheter som individen uppfattar och de värderingar han eller hon har av vad som är väsentligt i livet tar sig uttryck i en individuellt upplevd möjlighetshorisont. För den enskilde individen förmedlas, förhandlas och be-

Lotta Svensson är fil.dr i sociologi och verksam som forskare vid Arbetslivsinstitutet och FoU-Centrum Söderhamn. Hennes forskningsintressen är bland andra lokala och regionala utvecklingsprocesser utifrån ett barn- och ungdomsperspektiv. Senaste publikation: (2006) *Vinna och försvinna? Drivkrafter bakom ungdomars utflyttning från mindre orter*. IBV, Linköpings universitet.

E-post: lotta.svensson@arbetslivsinstitutet.se
Mer information om hennes forskning finns på www.focentrum.cfl.soderhamn.se

kräftas möjlighetshorisonen i hög grad i kretsen av familj och kamrater.

Dessa faktorer visade sig också samspela på ett sätt som gör att de ungdomar som vill stanna i regionen och axla ansvaret efter föregående generationer, inte blir sedda alls eller blir betraktade med misstro av de vuxna som omger dem. Hur detta kan komma sig utvecklar jag i denna artikel.

Brist på forskning om "regionala" ungdomar

I mitt sökande efter forskning om ungdomar på mindre orter visade det sig att det är sällsynt att skildra ungdomar i förhållande till deras hemregion. Min uppfattning är att ungdomars liv och levnadsvillkor är sammanlänkade med övergripande samhällsprocesser och har direkt koppling till områden som man vanligtvis betraktar som åtskilda från ungdomsfältet. Det går alltså inte att särskilja ungdomsfrågorna från övergripande regionalpolitiska och demografiska problem (se även Helve 2003). Men en svårighet är att se hur de regionala förklaringarna kan knytas till de mer generella teorierna.

En lokalt och regionalt medveten ungdomsforskning får dock inte stanna vid att konstatera att ungdomar i Tomelilla, Tyresö och Tärendö är olika. När det gäller den ungdomsforskning som sysslar med centrala frågor som könsocialisation, ungdomskultur, kulturell friställning och identitetsarbete etcetera glöms å andra sidan de lokala och regionala frågorna helt (Löfgren 1991, sid. 209).

I moderniseringen ryms flera, ibland motverkande, processer samtidigt. Ungdom, ungdomstid och ungdomskultur måste ses utifrån att det pågår i spänningarna och friktioner mellan de samtidigt verkande globala/homogeniserande processerna och de regionaliserande/fragmenterande. Ungdomars liv måste förstås, inte enbart ur ett allmänt klass- och

Då glesbygden studeras ligger fokus utanför ungdomstematiken, och då ungdomar studeras ligger fokus utanför glesbygdsperspektivet.

könsperspektiv, utan också ur ett lokalt och regionalt klass- och könsperspektiv. Dessa processer ryms samtidigt och ungdom, ungdomstid och ungdomskultur måste ses i ljuset av detta. Skillnaderna är stora i förutsättningarna för ungdomskultur mellan storstädernas centrala delar, deras förorter, övriga landets glesbygder och småstäder. Därtill kommer de stora skillnader som finns mellan unga människors allmänna livsvillkor.

Kritik har framförts mot svensk ungdomsforskning för att den upphöjer storstadsregionernas lokala ungdomsvardag till en generell bild och för att denna bild okritiskt överförs till lokala verkligheter (Löfgren 1991). Det har

presenterats en del svensk forskning om ungdomsliv på mindre orter, men mindre städer har sällan stått i fokus (för en översikt se Helve 2003).

Det finns gott om ungdomsforskning och det finns också gott om forskning och utredningar om glesbygdsvillkoren, men perspektiv som förenar dessa båda saknas i hög grad. Då glesbygden studeras ligger fokus utanför ungdomstematiken, och då ungdomar studeras ligger fokus utanför glesbygdsperspektivet. Det är illa bevandrat med kopplingar mellan de två områdena, vilket inte minst märks på att korsreferenser i stort sett saknas (Helve 2003).

Ungdom och ungdomars vardagsliv måste ses ur ett perspektiv som är känsligt för både sammanfattande generella samhällsprocesser och de lokalt verkande krafter som gör att Sveg blir annorlunda än Stockholm (Löfgren 1991, sid. 198)

Med tanke på vilken laddning av framtidshopp som finns i begreppet ungdom är det värt att notera att det är ännu mer sällsynt att i forskningen förknippa ungdomarna med den framtida regionala utvecklingen.

Varför spelar det roll var man bor?

Regionen där vi växer upp och skaffar oss erfarenheter kommer att påverka vår uppfattning om oss själva och om omvärlden. Vår kunskap är på så sätt "positionerad". Hur den kunskapen ser ut kommer bland annat att bero på var vi har vuxit upp. Hur vi blir sedda av andra kommer också att ha en stor betydelse

för hur vi uppfattar oss själva.

Regioner kan komma att bli stigmatiserade eller positivt laddade. Det kommer då att betyda att personer som kommer från eller lever på en viss speciell plats antas ha vissa bestämda egenskaper (se till exempel Molina 1997). Kanske kan man utifrån förhållandet mellan centrum och periferi se att centrum, i det här fallet storstaden, uppvärderas genom olika stigmatiseringsprocesser. Trondman formulerar denna process på följande sätt:

Detta sker genom komplexa relationer, eller symbioser, mellan en rad olika föreställningar och "faktisk" vetskap om invånarnas grundstrukturella villkor och kulturmönster, redan "färdiga" bilder av hur "sådana områden brukar vara", invånarnas karaktärer, välfärdsstatliga stödformer, dess innehåll och effekter, forskningsresultat, media-representationer och mediadiskussioner. (Trondman & Bunar 2001, sid. 502)

Stigmatisering av ett område kan göra att gemenskapen i detta område sker inom ramen för en marginaliserad tillhörighet. Konsekvenser av stigmatiseringen kan avläsas både i strukturella villkor och självuppfattningar (Trondman & Bunar 2001). Stigmatisering kan ha en förlamande effekt på grupper med mindre makt. Självkänslan och självförståelsen hos de ungdomar som lever i stigmatiserade områden kan påverkas negativt. När maktskillnaderna är riktigt stora mäter sig gruppen som har mindre makt (outsiders) med de etable-

rades måttstock (Elias & Scotson 1999; se även Lindström i *Locus* 2/06).

Flera svenska forskare har visat att ungdomar på mindre orter ofta har en dubbel inställning till sin hembygd (Waara 1996; Karlsson 2000; Trondman 2001; Kåks 2003). När ungdomarna berättar om sin hemtrakt förefaller de oftast leva ett ganska rikt liv. I t ex Ungdomsstyrelsens undersökning (1996) är ungdomar på mindre orter mera nöjda med sina vänner och sin fritid än vad storstädernas ungdomar är. Men då ungdomarna från småorter tillfrågas om synpunkter på hemorten så är svaren ofta negativa, eller defensiva.

Självbilden hos de ungdomar som inte bor i storstaden kommer till viss del att färgas av att de inte bor i "centrum". För ungdomarna på de mindre orterna

stämmer inte idealet av det lyckade livet och det faktiska livet överens. Storstaden lyfts fram som den självklara platsen för ungdomliga livsformer. Medias bilder når in i allas vardagsliv och påverkar det sätt ungdomarna (och de vuxna) ser på sig själva i världen. Dessa bilder måste ses som en del av ungdomarnas verklighetsuppfattning, eftersom de tar intryck av bilderna, förhåller sig till dem och använder dem i olika sammanhang (Kåks 2003).

Vilka "räknas" i det regionala samhällsutvecklandet?

Trots att ekonomin alltmer globaliseras tycks de regionala förutsättningarna för utveckling och tillväxt bli allt viktigare (Porter 1998). Ett aktivt deltagande bland medborgarna är av stor betydelse för en regions utveckling (Putnam 1996).”So-

Söderhamn är platsen som artikelförfattaren hämtat sitt material ifrån. Enligt kommunens hemsida erbjuder platsen en genuin småstadscharm. Den gamla stadskärnan runt rådhuset (nedan) bygger den idyll som finns här. Utsiktstornet Oscarborg (t.h.) invigdes 1895 och har blivit en riksbekant symbol för staden. Artikelförfattaren menar att det som är giltigt i Söderhamn även är giltigt i alla de brukssamhällen som finns på den svenska landsbygden. Det finns alltså, bildligt talat, hundratals "Söderhamn" i landet som har samma problematik kring frågan om att stanna kvar eller att flytta därifrån. Foto: www.soderhamn.se.

cialt kapital” har setts som en förklaring till skillnader i bland annat ekonomisk tillväxt, livskvalité och folkhälsa i olika regioner (för en översikt se Field 2003).

Förekomsten av socialt kapital framhålls av Putnam (1996, 2001) som en förutsättning för att medborgarna aktivt ska engagera sig i samhällsutvecklingen. När man talar om socialt kapital menar man ofta gemensamma och ömsesidiga normer samt nätverk, något som medför att människor har förtroende för varandra, kan samarbeta och därigenom skapa förutsättningar för utveckling. Begreppet socialt kapital (i detta sammanhang) riktar uppmärksamhet mot sociala dimensioner av utveckling och pekar på betydelsen av kultur och social omgivning (Fukuyama 1995).

Men det sociala kapitalet har en bakside eftersom de sociala nätverken kan ha en uteslutande funktion. Samma starka band som hjälper medlemmar i en grupp kan samtidigt fungera uteslutande för andra människor. Medlemskap i en sammanslutning ställer samtidigt krav på konformitet. Gruppträck kan hålla tillbaka enskilda individer, och de som vill åstadkomma något måste ibland bryta bandet med sammanslutningen. De övriga medlemmar kan tycka att avhopparen hotar solidariteten och deras egen självkänsla (Portes och Landholt 1996). Samarbeta utanför det egna nätverket begränsas eftersom samarbetet inom gruppen bäst svarar mot gruppens målsättning om sammanhållning och konformitet.

Westlund (2000) påpekar att nätverk inte bara kan vara uteslutande, utan

även föräldrade. Utifrån de normer som idag är förhärskande i samhället, kring till exempel flexibilitet, öppenhet och kunskapsdriven utveckling, så kan vissa grupper eller regioner anses ha ett negativt socialt kapital. Om inte det sociala kapitalet omvandlas i takt med samhällets förändringar blir det improduktivt.

Så länge som de gamla, ur samhällets ”objektiva” synpunkt mindre positiva, nätverken behåller kraften att erbjuda högre och/eller säkrare behovstillfredsställelse för gruppen än de nya, svagt etablerade, mer positiva näten – och så länge de gamla nätverken behåller kraften att straffa de som bryter med dem – så länge behåller det gamla sociala kapitalet sitt grepp, trots att det ur samhällets synvinkel är mindre produktivt (Westlund 2000, sid. 3).

Det sociala kapital som finns i Söderhamn kan antas vara en återspeglning av kommunens historia som bruksort. Förhållandet mellan bruket och dess arbetare hade tidigare karaktären av ett ”socialt kontrakt”, men tilliten till detta kontrakt har försvagats. Jobben försvinner, trots protester och trots att facket är starkt. Känslor av vanmakt har kännetecknat den sociala utvecklingen i bruksorten, och den stora utflyttningen och sjunkande födelsetal kan vara ett uttryck för detta (Bergdahl, Isacson & Mellander 1997). Av tradition har bara vissa grupper tillträde till samtals- och beslutarenor i bruksorten. I de diskussioner som förs kring samhällets utveckling riskerar till exempel kvinnor, invandrare

och ungdomar att hamna utanför (von Otter & Svensson 1998).

Ur mina empiriska studier växte ett behov av att se hur ungdomarnas upplevelse av bristande delaktighet och inflytande kunde relateras till det uttalade behovet av förnyelse i de regionala nätverken. Varför det inte finns fler studier som förenar ungdomsperspektivet med den regionala utvecklingen kan man spekulera om, men kanske forskningen färgas av samma inställning som de vuxna i min studie har. De hävdar med bestämdhet att ungdomar inte är intresserade av regional utveckling. Detta framställs som något av en sanning och de vuxnas förklaring är att ungdomar ju är så moderna, globaliserade och "vill ut i världen". De vuxna räknar inte med ungdomarna i någon högre grad då de diskuterar regionala frågor och regionens framtid. Ungdomarna i min studie, däremot, var angelägna att tala om den brist på inflytande och delaktighet som de upplevde i Söderhamn, och flera av dem menade att bristen på delaktighet var en av anledningarna till att så många ville flytta.

Att se det stora genom det lilla

I studierna av svenska ungdomars flyttande blir det tydligt att de bakomliggande faktorerna klass, kön och etnicitet har en lokal/regional prägel. I frågan om att flytta eller stanna finns en tydlig skiljelinje mellan olika grupper där ungdomar (som i övrigt har likartad bakgrund) handlar olika, beroende på om de bor i större städer eller om de bor på andra orter.

Söderhamn är en stad vid ostkusten, ungefär i den geografiska mitten av

Sverige, ca 27 mil norr om Stockholm. Söderhamns kommun består av den centrala staden, där ungefär hälften av befolkningen bor, och av ett flertal orter runtomkring, allt från landsbygd till mindre bruksorter.

Söderhamn kan beskrivas som en rätt traditionell bruksort, uppbyggd kring skogsnäringen. Att kommunen både är unik och samtidigt en ort bland många med likartad utveckling visar ekonomihistorikern Henrik Lindberg som har studerat hur Söderhamn mötte industrikrisen 1975 - 1985:

Söderhamn är som region om inte orten för så åtminstone rätt så nära de brukssamhällen på landsbygden, upp-
vuxna kring en ymnig naturresurs, som har präglat så mycket av den svenska industrialiseringen. Det var på platser som Söderhamn som industrialiseringen tog fart under 1800-talets senare del. Det var kanske till och med här som det moderna Sverige formades, eftersom även den politiska kulturen och samarbetsklimatet mellan arbetet och kapital gestaltades utifrån brukssamhällenas förhållanden. Det fanns alltså, bildligt talat, hundratals 'Söderhamn' i Sverige som också kunde studeras utifrån synsättet att se det stora genom det lilla. (Lindberg 2002, sid. 37)

Något som gör Söderhamn särskilt intressant att studera är att möjlighetsstrukturen (Mills 1971) under senare tid i hög grad förändrats. Arbetsmarknadens strukturella förändringar har drastiskt minskat möjligheten att få till exempel ett industrijobb i Söderhamns

kommun. Man kan se det som att Söderhamn befinner sig i en brytningstid, i ett försök att gå vidare från historien som bruksort och orientera sig mot ”kunskapsamhället”. Den inställning som många beskriver som den självklara i glesbygden – att utflyttandet varit en del av ungdomarnas socialt och kulturellt definierade livsbana (Jakobsson & Waara 1991), har hittills inte gällt och gäller fortfarande inte alla ungdomar i Söderhamn.

Då ungdomarna i intervjuer ombads fundera över framtiden i kommunen blev frågor om delaktighet och inflytande aktuella. Till att börja med blev jag överraskad över att ungdomarna i intervjuerna så gärna och intresserat talade om bristen på inflytande och upplevelsen av att ”inte räknas” i kommunala angelägenheter. Det utmanade min egen förutfattade mening om att unga inte var så intresserade av kommunpolitiska frågor. Att jag inte var ensam om att tro det stod klart för mig i de fortsatta samtalen med de vuxna i kommunen. Att ungdomar inte var intresserade av lokal och regional utveckling var för de flesta av dessa vuxna i det närmaste en självklarhet, en ”sanning”. Bristen på överensstämmelse mellan vuxnas och ungdomars uppfattning gjorde mig förstås allt mer intresserad av frågan.

Samhällsintresset, som många av ungdomarna i min studie menar sig ha, har olika fokus beroende på ungdomarnas skilda bakgrund. Klass och kön har en avgörande betydelse för vilka frågor de intresserar sig för och hur de uttrycker och förstår detta intresse. Ingen av ungdomsgrupperna uttrycker sig ha ”regio-

nal utveckling” som fritidsintresse, men bland arbetarklassens ungdomar finns i högre grad en önskan om att bo kvar på orten. Dessa ungdomar uttrycker också en vilja att satsa tid och engagemang i lokala och praktiska frågor. Medelklassens ungdomar formulerar i högre grad sitt samhällsintresse i ideologiska termer, och de engagerar sig i mer globala frågor (se även Hammar & Svensson 2003).

Trots att ungdomarna är samstämmiga om den faktiska bristen på inflytande och delaktighet, så finns det även i denna fråga tydliga skillnader mellan samhällsgrupper och mellan pojkar och flickor, när det gäller tron på möjligheten att vara delaktig och få inflytande i samhällslivet. Ungdomarna från lägre samhällsgrupper förmedlar inte någon förhoppning om möjligheten att kunna vara mer delaktiga än vad de är nu. De vet varken vart de ska vända sig eller om någon skulle kunna vara intresserad av deras deltagande. Pojkarna är i högre grad än flickorna arga och frustrerade över detta. På frågor om de försökt påverka politiska beslut som gäller dem själva så får jag svar som förmedlar ett avstånd till ”kommunen” och makthavarna.

Jag vet inte vem man ska prata med.
Jag vet inte alls vart man ska vända sig. (intervju, flicka 15 år)

Vad skulle man kunna påverka då?
(intervju, flicka 17 år)

Neej, de har väl aldrig frågat de yngre ... vad de vill, tycker jag. Det är ju lika som i skolan, det är ju ingen som frågar vad vi vill. Det är ju nå-

gon högt upp som bestämmer att ”så är det”. (intervju, pojke 19 år)

Nej, och vem är det som ska lyssna då? Den där känslan man hade när man var yngre i alla fall ... Vem är det som ska lyssna då? (...) Man har ingen aning vilka kommunpolitiker-na är, man har ju aldrig sett dem eller någonting! (intervju, flicka 20 år)

Medelklassungdomarna har en större tilltro till sina möjligheter att få inflytande över samhällsutvecklingen – åtminstone när de blir äldre – och när de kanske är beredda att anpassa sig till det politiska systemet. Medelklassflickorna tycks dessutom tro att möjligheterna till inflytande och delaktighet kan vara större någon annanstans.

I så fall måste man säkert gå med i ung vänster eller så ... och engagera sig och ... neej ... (intervju, flicka 17 år)

När jag flyttade till Gävle då var det inne med politik, och man var med i olika grupper och ... Det var diskussioner och sånt, som inte finns i Söderhamn, för det finns så lite utbyte. Man kan inte ... det saknas någonting ... Människor! (intervju, flicka 20 år)

De som uttrycker mest förhoppning om att de ska kunna påverka lokalsamhället och/eller samhällsutvecklingen är några av pojkarna från de högre samhällsgrupperna. Men inte heller de, som tycker sig ha påverkansmöjligheter, menar att det går särskilt lätt.

Joo, det är många som lyssnar ... Men ofta är det ju så att när man som politiker lyssnar på någon ungdom som säger att jag skulle vilja ha det här – då tror jag att det går in i skallen på dom och så säger det liksom såhär ”jaa, sådär tyckte jag också när jag var ung”. Men det blev inget med det liksom ... Kanske att man kan påverka mycket i sin egen skola, där man själv ju är stark. Men i övrigt samhälle så tror jag inte man har så mycket att säga till om. Det känns så ... man kan ... det finns möjligheter. Men sen är det så att det finns politiker som har svårt att acceptera att yngre också kan. Det är svårt för folk att förstå, mycket svårt... (intervju, pojke 18 år)

Den lokala och regionala identiteten, liksom de regionala könskontrakten är betydelsefulla för individens utvecklingsmöjligheter och möjlighetshorisont, Likaså kan möjligheterna att påverka den regionala samhällsutvecklingen antas vara betydelsefull för hur individen ser på de egna utvecklingsmöjligheterna i regionen.

En fråga som i hög grad hänger samman med ovanstående faktorer är frågan om hur önskad man som ung känner sig av dem som man uppfattar har makten i lokalsamhället. I en enkät till samtliga gymnasieelever som gick det tredje och avslutande året (86 % svarsfrekvens) blev skillnaderna mellan ungdomar med arbetarbakgrund och medelklassungdomar mycket tydlig. På frågan om de tror att lokalpolitikerna vill att de ska vara kvar i Söderhamn svarar nästan 70 procent av

Tabell

Tror du att lokalpolitikerna vill att du ska vara kvar i Söderhamn? Andel i varje grupp (i procent) som svarat ja. (Chi2: * = 0,05, ** = 0,01)

	Pojkar	Flickor
Arbetarklassbakgrund	28**	31*
Svag medelklassbakgrund	40**	31*
Stark medelklassbakgrund	69**	67*

ungdomarna med tydlig medelklassbakgrund ja – medan knappt 30 procent av ungdomarna med arbetarklassbakgrund svarar ja på samma fråga.

Detta är mycket tankeväckande siffror eftersom min och andras forskning visar att det är ungdomarna med arbetarklassbakgrund som både vill stanna och som faktiskt stannar i hemregionen i störst utsträckning.

Slutdiskussion

Medelklassungdomarna har i högre grad siktet inställt på ”att komma vidare”. De söker sig ut mot världen för att finna ”något mer” och ”något bättre”. Medelklasspojkar hyser en rätt stor tilltro till att de skulle kunna få vara med och påverka den regionala samhällsutvecklingen, åtminstone om och i så fall när de återvänder som vuxna. De kan i relativt hög grad tänka sig att återvända till regionen efter att ha visat att de vet var ett modernt ungdomsliv bör utspela sig – om regionen då kan erbjuda det jobb de vill ha.

För medelklassflickorna är det – utifrån de slutsatser de drar av sin uppväxt och sina förväntningar på framtiden – inte lika troligt att de kan uppnå det de önskar i regionen. Även om de, som grupp, i relativt hög grad (67 procent)

tror att lokalpolitikerna vill att de ska bo kvar, så tycks de tveksamma till sina möjligheter att få vara delaktiga i den regionala samhällsutvecklingen. Den här gruppen flickor ställer stora krav på sig själva och på sin omgivning. De tänker inte låta sig nöja vad som helst, utan de är på jakt efter ”det bästa livet”, och de tänker optimera sina möjligheter att nå det. Det regionala könskontraktet är en trolig anledning till att de upplever sina liv som alltför begränsade på hemorten. De anser att det är (alltför) mycket som skulle behöva förändras på hemorten för att livet där skulle kunna vara optimalt, och därför drar många av dem slutsatsen att deras framtid inte finns i Söderhamn.

Arbetarklassungdomarnas möjlighetshorisont kännetecknas i högre grad av begränsade förhoppningar. Hårdraget kanske man kan säga att de inte drömmer om ”allt”, utan hoppas på att i alla fall få ”något”. För pojkarnas del är arbetet en mycket viktig del som i hög grad avgör övriga prioriteringar, men deras förankring i regionen är stark och deras förhoppningar om att kunna vara kvar i regionen är tydligt uttalade. Många av dem ser inte att de har något att vinna – förutom att möjligen undvika arbetslöshet – på att flytta till en storstad.

De förhoppningar som flickorna med arbetarklassbakgrund uttrycker inför framtiden handlar i hög grad om familj och relationer, och följaktligen finns där en viss flexibilitet i tankarna om boendet. Viktigt för dessa flickor är dock närheten och tryggheten, och därför framstår hemorten som ett gott alternativ. Men även för arbetarklassflickorna är en hotande arbetslöshet något som får dem att fundera på en eventuell flytt. Förhållanden som kan hänföras till det regionala könskontraktet anförs inte i särskilt hög grad som begränsande av dessa flickor. Istället tycks de veta om och till viss del ha accepterat att begränsade möjligheter råder för dem.

En del av förklaringen till varför ungdomarna inte i högre grad blir engagerade i samhällsutvecklingen finns att hämta just i frågor som är förknippade med problematiken som rör frågan om att flytta eller stanna. Det finns en tendens att bortse från ungdomarna som utvecklingskraft "eftersom de ju ändå snart kommer att flytta". Detta kan uppfattas som en klyfta mellan generationer, men det är nog snarare en konsekvens av olika samhällsklassers normsystem. I den vuxna medelklassens ögon bevisar ungdomarna sin ambition och förmåga genom att fatta beslutet "att ge sig ut i världen". Dessa vuxna inser att ungdomar behövs för regionens överlevnad, men de vill – i linje med medelklassens värderingar och traditioner – inte förmå sina egna barn att stanna eftersom möjligheterna till det "moderna" och "ungdomliga" och "statusfyllda" antas finnas någon annanstans.

De lokala politikerna och tjänste-

männen står mitt i den konflikt som finns mellan lokalsamhällets behov av att ungdomar tar över välfärdssamhällets uppgifter, och den moderna människans plikt att själv göra "det bästa möjliga" av sitt eget liv. Medelklassens värderingar av vad som är "det bästa livet" återspeglas i tjänstemännens och politikernas uppfattning om vad ("riktiga") ungdomar vill och gör.

Att vara en individ som snabbt bryter upp och smälter in i nya miljöer är ett tidens ideal, men detta ideal är inte realistiskt för arbetarklassens ungdomar utifrån de faktiska möjligheter, normer, värderingar och antaganden som utgör deras möjlighetshorisont (Johansson 2003). Att vara regionalt förankrad är inget som passar i detta ideal. De ungdomar som idag gör "traditionella" val möts av – och bedöms efter – en förväntan på att vara "moderna, globaliserade individualister" som gör "fria val". Ungdomarnas tolkningar av sitt eget liv görs utifrån "storstadsnormen" men också utifrån de vuxnas förväntningar på att storstadslivet är vad en ungdom ska vilja ha.

Maktrelationen mellan centrum och periferi är viktig att beakta då modernitet och tradition ställs upp som varandras kontraster (jämför Paulgaard 2001). Relationen mellan centrum och periferi är i hög grad en maktrelation; vad som uppfattas som "naturligt", " normalt" eller "modernt" blir en gestaltning av maktförhållanden. I en tid då individens frihet att välja själv är ledstjärna är det i denna fråga genom föreställningar om normalitet och avvikelse, utveckling och utvecklingsfientlighet som uttryck

för förtryck måste sökas. Förtryck är inbyggt i relationer och uttrycks i vardagliga möten och interaktioner (Young 2000; Ambjörnsson 2003). I de tongivande kretsarna är det medelklassens normer för vad som är "fritt" och "naturligt" för ungdomar att vilja som har tolkningsföreträde.

De inflytelserika nätverken i kommunen domineras av traditionella synsätt och värderingar, både i frågan om hur dialogen om samhällsutveckling ska

Det finns en tendens att bortse ifrån ungdomarna som utvecklingskraft "eftersom de ju ändå snart kommer att flytta".

gå till och om vilka som ska få möjlighet att delta i samtalen. Det är sällan fråga om medvetna ställningstaganden, utan det handlar om värderingar och uppfattningar som tar sig uttryck i exempelvis förväntningar på vilka som är att räkna med, vilka som uppmantras att delta och vilka sätt att kommunicera som blir godtagna.

Om de ungdomar som har ett samhällsintresse inte uttrycker det på det sätt som de vuxna förväntar sig, framstår det för dem som om ungdomar inte har ett samhällsengagemang. Om de vuxna förväntar sig att samhällsengagemang uttrycks på ett visst sätt, och bara på det

sättet, så kan ungdomar med engagemang som uttrycks på annat sätt förbli osynliga.

Arbetarklassungdomarnas livsval skulle kunna ses som en regional tillgång, men för de tongivande vuxna är ett kvarstannande på orten inte ett aktivt val, utan snarare ett bevis på passivitet och oförmåga. Om de ungdomar som vill stanna på orten inte "räknas" kommer de inte heller själva att bli intresserade av att påverka samhället. För att resurser som innefattas i sociala relationer ska komma individen eller gruppen till del, så måste individen ha en medvetenhet om sina resurser (Lin, Cook & Burt 2001). Även om behovet av förnyelse är erkänt i Söderhamn så gör rådande värderingar att de ungdomar som är intresserade av att stanna i regionen inte ses som det sociala kapitalets förnyare. De bekräftas istället i sin självuppfattning – att de är resursfattiga och utan inflytande.

Nationellt och regionalt finns en medvetenhet om att befintliga nätverk (det sociala kapitalet) i många svenska bruksamhällen behöver förnyas för att regionerna inte ska sacka efter i samhällsutvecklingen. Det innebär att nya nätverk och nya relationer måste utformas och att nya aktörer måste tillkomma. I dag görs i regionen emellanåt försök att åstadkomma ungdomlig medverkan i samhällsutvecklingen. Men att, i all välvilja, visa fram exempel på initiativrika ungdomar – utan att komma fram till några nya samarbetsformer eller söka nya sätt att öppna de nätverk som finns, bidrar inte till att vidga nätverken. Om målet för en grupp är att behålla och reprodu-

cera de resurser och privilegier den har, så är slutenhet och täta nätverk fördelaktigt, men om man vill ha utveckling så är det en bättre strategi att skapa nya länkar (Lin m.fl. 2001).

Den norm och den interna logik som säger att ungdomar ("som är något att räkna med") kommer att vilja flytta får till följd att de vuxna menar att det inte är någon idé att dra in ungdomar i det lokala utvecklingsarbetet. Följaktligen får ungdomarna

ingen upplevelse av, eller medvetenhet om, att de skulle kunna ha något att bidra med i den regionala utvecklingen (jämför Norman 1996). Att de ungdomar som vill stanna och "ta vid" uppfattas och behandlas som passiva och initiativlösa riskerar att bidra till att lamslå den regionala – och i förlängningen kanske också den nationella – utvecklingen. Att dessa ungdomar inte heller blir sedda i forskningssammanhang menar till eftertanke.

REFERENSER

Ambjörnsson, F. (2003) *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront.

Bergdahl, E.; Isacson, M. & Mellander, B. (red) (1997) *Bruksandan - hinder eller möjlighet*. Smedjebacken: Ekomuseum Bergslagen.

Elias, N. & Scotson, J.L. (1999) *Etablerade och Outsiders*. Lund: Arkiv förlag.

Field, J. (2003) *Social Capital*. London: Routledge.

Fukuyama, F. (1995) *Trust; the social virtues and the creation of prosperity*. London: Hamish Hamilton.

Hammar, S. & Svensson, L. (2003) "Young People, Social Capital and Regional Development - who can count on these connections?", i *Scottish Youth Issues Journal*, no 7:2003, pp 35-52.

Helve, H. (red) (2003) *Ung i utkant. Aktuell forskning om glesbygdsgångdomar i Norden*. Temanord 2003:519. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.

Jakobsson, M. & Waara, P (1991) "Livet på landet eller Bright Lights, big city. En presentation av projektet Ungdom på glid, om urban och rural ungdom i Bergqvist K. (m.fl.) (red.) *Vad kan ungdomsforskare vara bra på? Vem är ungdomsforskare bra för?* Stockholm: Ungdomskulturforskning vid Stockholms universitet.

Johansson, K. (2003) *Bli vuxen i arbetarstad*. Linköping studies in Arts and Science No 276. Linköping: Unitryck.

Karlsson, M. (2000) *Från Jernverk till Hjärnverk*. Lund Dissertation in Sociology 35. Sociologiska institutionen. Lunds universitet.

Kåks, H. (2003) "Ung i ett rörligt samhälle" i Helve, H. (red.) *Ung i utkant. Aktuell forskning om glesbygdsgångdomar i Norden*. Temanord 2003:519. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.

Lin, N.; Cook, K. & Burt, R.S. (2001) *Social Capital: Theory and Research*. New York: Aldin de Gruyter.

Lindberg, H. (2002) *Att möta krisen: politikbyte på lokal nivå under industrikrisen i Söderhamn 1975-1985*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.

Löfgren, A. (1991) "Blott Stockholm svenska ungdomar hava? Aspekter på ungdomstidens geografi" i Löfgren, A. & Norell, M. (red.) *Att förstå ungdom: Identitet och mening i en föränderlig värld*. Stockholm: Symposion.

Mills, C.W. (1971) *Den sociologiska visionen*. Stockholm: Prisma.

Molina, I. (1997) *Stadens rasifiering*. Geografiska regionstudier nr 32. Kulturgeografiska institutionen. Uppsala universitet.

Norman, K. (1996) "Tillhörighet i Smedjebacken: Sociala relationer och kulturell identitet i en bergslagskommun" i Ekman, A-K. (red.) *Bortom bruksandan: Föreställningar om kultur, historia och utveckling i Bergslagen*. Östersund SIR, Stockholm: Fritzes.

von Otter, C. & Svensson, L. (1998) *Den enes bröd är den andres bröd*. Rapport 1. Karlskoga: Forskarrstation Bergslagen.

Paulgaard, G. (2001) "Rural Youth, Globalization and Local Identities" i Puuronen V. (ed.) *Youth on the Threshold of the 3rd Millenium*. Joensuu: University of Joensuu, Karelian Institute.

Porter, M. (1998) "Clusters and new economics of competition", *Harvard Business Review* nov-dec.

Portes, A. & Landholt, P. (1996) "The downside of social capital", *The American Prospect* 26.

Putnam, R. (1996) *Den fungerande demokratin. Medborgarandans rötter i Italien*. Stockholm:SNS.

Putnam, R. (2001) *Den ensamme bowlaren. Den amerikanska medborgarandans upplösning och förnyelse*. Stockholm:SNS.

Svensson, L. (2006) *Vinna och försvinna? Drivkrafter bakom ungdomars utflyttning från mindre orter*. Linköpings universitet: LiU-tryck.

Trondman, M. (2001) *Att flytta eller stanna?* Centrum för kulturforskning, Rapport nr 2, Växjö Universitet.

Trondman, M. & Bunar, N. (m.fl.) (2001) *Varken ung eller vuxen: "samhället idag är ju helt rubbat"*. Stockholm: Atlas.

Ungdomsstyrelsen (1996) *Krokig väg till vuxen*. Ungdomsrapporten 1996. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Waara, P. (1996) *Ungdom i gränsland*. Umeå: Borea.

Westlund, H. (red) (1998) *Regional utveckling i lokala och globala kraftfält*. Institutet för regional forskning. Stockholm.

Young, I. M. (2000) *Att kasta tjejkast. Texter om feminism och rättvisa*. Stockholm: Atlas.

Åström, G. & Hirdman, Y. (red) (1992) *Kontrakt i kris. Om kvinnors plats i välfärdsstaten*. Stockholm: Carlssons förlag.